

Torkig vagyunk a permetszerekkel

PÁL JÁNOS , SIMON GERGELY

Levegő Munkacsoport

1. BIZTONSÁGOSAK A NÖVÉNYVÉDŐ SZEREK?

A növénytermesztésben több száz különféle növényvédő szer használata engedélyezett. Ezek az anyagok funkciójuknál fogva mérgek, így gyakran az emberi egészségre is ártalmasak. Számos vizsgálat mutatott összefüggést a növényvédő szerek használata és az ebből fakadó fokozott terhelés, valamint a daganatos megbetegedések előfordulása között. Jelenleg is használunk olyan hatóanyagokat, melyekkel kapcsolatban felmerült, hogy elősegítik rákos megbetegedések kialakulását.

A növényvédő szerek egy része károsítja az endokrin rendszert, azaz hormonális hatású lehet. Az ilyen vegyületek befolyással lehetnek az egész szervezet működésére, többek között hozzájárulhatnak a terméketlenség kialakulásához, kapcsolatba hozhatóak a cukorbetegséggel, az elhízással, sőt a rák kialakulásával is. A vizsgálatok alapján ezek az anyagok a szervezetbe kerülve, és más mesterséges vegyületekkel találkozva akár egy-két nagyságrenddel is felerősíthetik egymás hatását. A jelenleg alkalmazott kockázatbecslések során azonban nem veszik figyelembe az ilyen „koktélhatásból” származó bizonytalanságokat.

Egyes társadalmi csoportok az átlagosnál lényegesen nagyobb kockázatnak vannak kitéve, ilyenek például a magzatok, illetve kisgyermek, akiknek szervezete kevésbé tud ellenállni a károsító hatásoknak. A növényvédő szerek felhasználói pedig a nagyobb kitettség miatt vannak rosszabb helyzetben.

Szerencsére a legnagyobb kockázatot jelentő, például a nehezen lebomló vagy erősen mérgező anyagok egy részét már kivonták a forgalomból, azonban még számos, aggodalomra okot adó, biztonságosabb alternatívával kiváltható permetszar van a piacon.

A krónikus hatásokkal bíró anyagok gyakran már egészen kis mennyiségben is kifejthetik káros hatásukat. Ráadásul az egyes anyagok a szervezetbe kerülve nagymértékben fokozhatják egymás egészségkárosító hatását.

2. NE HAGYD, HOGY NEKED IS ÁRTSANAK A MEZŐGAZDASÁGI IRTÓSZEREK!

A Torkig vagyunk a permetszerekkel (Sick of Pesticides) egy nemzetközi szemléletformáló kampány, amely arra kívánja felhívni az emberek figyelmét, hogy a növényvédő szerek használata és az egészségi állapot között igenis vannak összefüggések. Ahhoz azonban, hogy a tudatosságban nagyobb változást érzünk el, széleskörű összefogás szükséges.

A kampány célja, hogy:

- az emberek jelentősen csökkentsék a növényvédő szerek felhasználását, és
- felhívja a kormány figyelmét egy előremutató Nemzeti Növényvédelmi Akcióterv kialakításának szükségességére.

A növényvédő szerek funkciójuknál fogva mérgező anyagok. Gyomnövények, gombák, rovarok és más állatok pusztítására, elszaporodásának megakadályozására használják őket. Sok esetben ezek az anyagok ártalmatlanok az emberi egészségre és a környezetre nézve. Tehát a túlzott növényvédőszer-használat betegé tehet minket.

A növényvédő szerek életünk minden területén jelen vannak, például a kikapcsolódást szolgáló parkokban, az élelmiszerekben vagy a ruhákban is megtalálhatóak. A felhasznált permetszerek a környezetbe kerülve az ivóvízzel, a belélegzett levegővel, illetve az élelmiszerekkel jutnak a szervezetünkbe; sőt egyes anyagok már a magzatok szervezetébe is felszívódnak a méhlepényen keresztül.

Tudományos vizsgálatok igazolják, hogy a növényvédő szerekkel dolgozó emberek esetében nagyobb valószínűséggel alakulnak ki krónikus betegségek. A permetszerek egy részének rákkeltő, a termékenységet, a hormon-, ideg- vagy immunrendszert károsító hatása lehet.

A legnagyobb kockázattal az olyan érzékenyebb társadalmi csoportok szembesülnek, mint a gyermekek, a várandós nők vagy az idősebbek, illetve a növényvédő szerek hatásának nagyobb mértékben kitett gazdálkodók. Az utóbbi években végzett vizsgálatok szerint a gyermekkori daganatos megbetegedések egyre gyakoribbá válásáért a környezeti tényezők, közöttük például a növényvédő szerek lehetnek felelősek. A kutatók egyetértenek abban, hogy változtatásra van szükség ezen érzékeny csoportok védelme érdekében.

Szintén aggodalomra ad okot a különféle anyagoknak a szervezetre gyakorolt együttes hatása, az úgynevezett „koktélhatás”. Egy-egy anyag szervezetbe kerüléséhez képest lényegesen károsabb a különféle anyagok egyidejű jelenléte. A növényvédő szerek engedélyezése során jelenleg külön-külön értékelik az egyes anyagok egészségügyi hatásait, és a „koktélhatással” kapcsolatban nem végeznek vizsgálatokat. Igen valószínű, hogy ezzel jelentősen alábecsüljük a mesterséges anyagok szervezetünkre és a környezetre gyakorolt hatásait.

3. MIT TESZ MAGYARORSZÁG A NÖVÉNYVÉDŐ SZEREK KÁROS HATÁSAINAK CSÖKKENTÉSE ÉRDEKÉBEN?

Európai uniós előírásként minden tagállamnak, így Magyarországnak is el kell készítenie 2012-ig egy nemzeti akciótervet a növényvédő szerek fenntartható használata érdekében. A tisztább és biztonságosabb környezethez

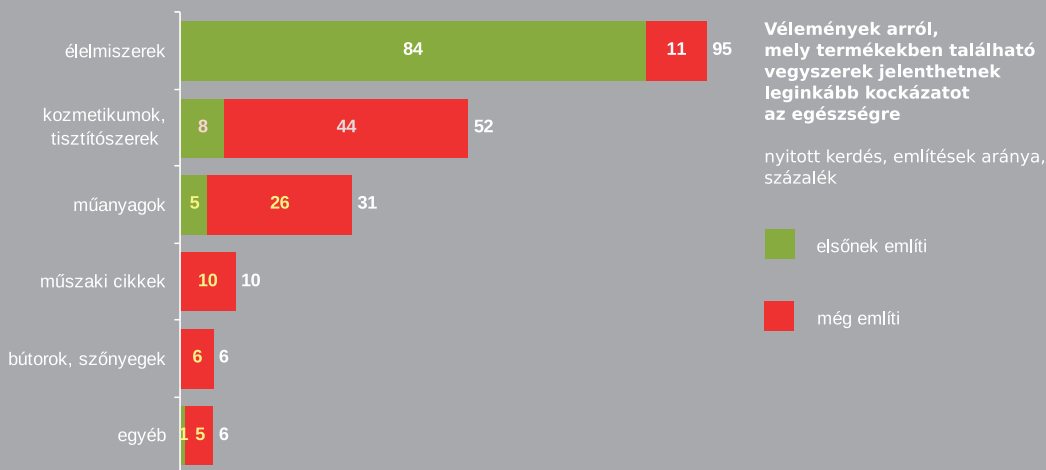
előremutató jogszabályokra van szükség, melyek biztosítják a különösen érzékeny társadalmi csoportok (tehát a kismamák, a gyermekek, az idősebbek és a gazdálkodók) fokozott védelmét.

Az intézkedéseket a hazai lakosság féltelmei is indokolják. A Levegő Munkacsoport kérésére a Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet által 2010-ben készített országos felmérés szerint a megkérdezettek döntő többsége (84 százaléka) úgy gondolja, hogy az egészségkárosító mesterséges anyagok közül az élelmiszerekben találhatóak jelentik a legnagyobb kockázatot az emberi egészségre.

A Levegő Munkacsoport az elmúlt években rendszeresen vizsgálta a hazai boltokban kapható termékek növényvédőszer-maradék tartalmát, és szinte valamennyi vizsgálat alkalmával talált olyan terméket, melyben az egészségünkre kockázatos anyag maradáka kimutatható volt.

A megelőzés elvének megfelelően szükséges:

- a lehetséges egészségkárosító, főként a rákkeltő hatású hatóanyagok betiltása,
- a felhasznált növényvédő szerek mennyiségének csökkentése és a kitétség minimalizálása,
- a gyermekek által gyakran látogatott területeken (például parkok, iskolák, sportterületek) permetszermentes övezetek kijelölése,
- a nemzeti egészségmegőrzési stratégiák kialakításában a növényvédőszer-expozíció lehetőség szerinti csökkentése.

VAN-E VALAMILYEN HATÁSA A NÖVÉNYVÉDŐ SZEREK HASZNÁLATÁRA VONATKOZÓ NEMZETI CSELEKVÉSI TERVNEK?

Egyelőre Magyarország még nem rendelkezik Nemzeti Cselekvési Tervvel, így hatása sem igen lehet. A magyar zöld szervezetek azt szeretnék, ha a leendő hazai cselekvési tervben valós, jelentős és betartatott mennyiségi célkitűzések szerepelnének, illetve hogy az maximálisan vegye figyelembe a környezeti és egészségügyi szempontokat.

A lakosság egészségének védelme érdekében be kell szüntetni a legnagyobb veszélyt jelentő hatóanyagok (pl.: lehetséges rákkeltő, hormonális hatású anyagok) felhasználását.

A kockázatok csökkentésére kiváló lehetőséget adna a nem csak vegyszeres technológiákra épülő, integrált növényvédelem kötelezővé tétele.

VANNAK-E MAGYARORSZÁGON NÖVÉNYVÉDŐ SZEREKTŐL MENTES KÖZTERÜLETEK?

Magyarországon egyelőre még nincsenek ilyen közterületek, miközben több európai ország, mint például Franciaország, Belgium és Dánia egyes városaiban már megtalálhatóak a növényvédő szerektől garantáltan mentes parkok. A magyar zöld szervezetek, köztük a Levegő Munkacsoport reméli, hogy a fent említett leendő cselekvési tervben az ilyen közterületek terve is megjelenik. Addig is, kérjük, tájékozódjon arról, hogy Ön mit tehet a növényvédő szerek kockázatainak csökkentése érdekében a saját környezetében!

MI A HELYZET A MEZŐGAZDASÁG TERÜLETÉN?

Magyarországon 200 méteres – a permetezett terület és az élő vízi környezet közé eső – „védőövezeteket” kell kialakítani, ha a permetezés során a vízi környezet számára „nagyon mérgező” vagy „mérgező” kategóriába sorolható növényvédő szert használnak. De az is fontos volna, hogy a vegyszeres technológiák helyett az integrált növényvédelem vegye át a vezető szerepet.

MI TÖRTÉNIK AZ EURÓPAI UNIÓBAN?

Az Európai Unió nemrég szigorította a növényvédő szerek engedélyezésére és használatára vonatkozó jogszabályait. Az úgynevezett „növényvédőszer-csomag” magában foglalja, hogy fokozatosan ki kell vonni a forgalomból azon növényvédő szereket, amelyek daganatos megbetegedéseket okozhatnak (karcinogének), károsítják az örökítőanyagot (mutagének), mérgező hatással vannak a nemzőképességre (reprotoxikusak), vagy károsítják az endokrin-, azaz a hormonrendszert. Továbbá előírják az országok számára, hogy 2012-re Nemzeti Cselekvési Terveket dolgozzanak ki a növényvédő szerek használatának és kockázatainak csökkentésére.

Biocidok

Az Európai Unió jelenleg a biocidok engedélyezésére vonatkozó új szabályozásról dönt. Biocidoknak azokat az irtószereket nevezzük, melyeket nem a növényvédelemben használnak. Ebbe a csoportba tartoznak a rovarirtó szerek, a patkánymérgek vagy a baktériumölő hatású fertőtlenítő szerek is. Jelenleg számos, az emberi egészséget veszélyeztető, a hormonrendszert és a géneket károsító, lehetséges rákkeltő hatású biocid van forgalomban. Környezeti szempontból is problémát jelenthet, hogy egyes – az EU-ban használt – anyagok a halakra és más vízi élőlényekre fokozottan mérgezőek.

Az új biocidrendelet célja, hogy fokozottabban óvjuk az emberi egészséget és a környezetet – így a rendelettől a civil szervezetek a legkárosabb biocid hatóanyagok eltűnését várják. A jogszabály alapján elvben az egészségre és környezetre veszélyes biocidok nem lesznek engedélyezhetőek Európában. Félő azonban, hogy ezen szigorú általános elv alól könnyen felmentést kaphatnak majd a cégek.

Az új szabályozás vitái során a környezetvédő szervezetek is eljuttatták javaslataikat a döntéshozóknak, melyben felhívták a figyelmet:

- a megelőzés elvének fontosságára,
- a jogszabály-tervezet egyes szövegrészeinek hiányosságaira, ellentmondásaira,
- a biocidok problémamentes használata érdekében a rezisztens károsítók elterjedésének megakadályozására (melynek legegyszerűbb módja a szakszerű és minimalizálásra törekvő használat), valamint
- az engedélyezésre váró anyagok káros hatásainak alapos kivizsgálásának,
- a biocidokkal kezelt termékek (például textíliák, bútorok) jelölésének, és
- a kockázatos anyagok helyettesítésének szükségességére.

A zöld szervezetek kérik a döntéshozókat, hogy a vészhelyzeteket leszámítva ne engedjék a veszélyes rákkeltő, génekárosító és hormonhatású biocidok használatát. A Levegő Munkacsoport szerint fontos az is, hogy hatékonyan korlátozzák a köztereken használt biocidok (elsősorban szúnyogirtó szerek) fajtáit és alkalmazásuk módját.

Jogunk van a biztonságosabb és tisztább környezethez

A biztonságosabb és tisztább környezet kialakításához szigorúbb jogszabályokra van szükség. Különösen fontos a legveszélyeztetettebb csoportok (a várandós nők vagy a gyermekek) védelme. Az egészségünk és környeze-

tünk érdekében létfontosságú, hogy – ma és a jövőben egyaránt – csökkent-
sük a növényvédő szerek használatát és azok káros hatásait.

Az egészségünk és környezetünk védelme érdekében létfontosságú,
hogy – ma és a jövőben egyaránt – csökkentsük a növényvédő szerek hasz-
nálatát és azok káros hatásait.

4. MIT TEHETÜNK A KOCKÁZATOK CSÖKKENTÉSE ÉRDEKÉBEN?

1. Győződjön meg róla, hogy az egészségügyi kockázatok csökkenté-
sével kapcsolatos felvetések központi helyet kapnak a növényvédő
szerekről szóló Nemzeti Cselekvési Tervben!

Magyarországon a környezetvédő civil szervezetek közül a Levegő
Munkacsoport foglalkozik a cselekvési terv javításával. A civil szer-
vezet tevékenysége során együttműködik az Egészség- és Környe-
zetvédelmi Szövetséggel (Health & Environment Alliance, HEAL), il-
letve a Növényvédelmi Akcióhálózat (Pesticide Action Network, PAN)
európai csoportjaival. A tervvel kapcsolatos ötleteivel és kérdéseivel
keresse a Levegő Munkacsoport munkatársait!

2. Keressen alternatív megoldásokat!

A növényvédő szerek használata helyett sok olyan biztonságos,
vegyszermentes megoldás létezik, amely ugyanazt a hatást fejti ki,
ugyanakkor nem károsítja az emberi egészséget vagy a környezetet.

3. Tudjon meg többet a növényvédő szerek egészségi hatásairól!

A Health and Environment Alliance havonta angol nyelvű elektronikus
hírlevelet küld „Pesticides and Health e-news” címmel, amely rövid
áttekintést ad a növényvédő szerek egészségügyi hatásairól szóló
legújabb európai és nemzetközi hírekről. A hírlevélre az alábbi cí-
men iratkozhat fel: gill@env-health.org. A Levegő Munkacsoport Ve-
gyi anyag hírleveléből szintén érdekes információkhoz juthat, melyre
a szervezet honlapja mellett a janos@levego.hu címen jelentkezhet.

4. Ismerje meg a növényvédő szerekről és az egészségről szóló tuda-
mányos eredményeket!

Az évek során a növényvédő szerek okozta megbetegedések elle-
ni Torkig vagyunk a permetszerekkel (Sick of pesticides) kampány

keretein belül összeállítottunk egy linkgyűjteményt a növényvédő szerek egészségügyi hatásairól szóló tudományos forrásokról (www.pesticidescancer.eu). Ha szeretne ehhez bármit hozzáadni, kérjük írja meg erre a címre: gill@env-health.org!

5. MÉRÉSI EREDMÉNYEK

A Levegő Munkacsoport több alkalommal vizsgálta a növényvédőszer-maradékok mennyiségét az elmúlt években. 2009-ben a megengedett határérték körülbelül hétszeresét találta egy lehetséges rákkeltő, hormonkárosító hatású rovarirtószer-maradékból (dimetoát) import paprikában, valamint a határérték közel dupláját egy lehetséges rákkeltő, szaporodási képességeket károsító vegyszerből (thiophanate-methyl) hazai eperben.

2010 nyarán egy nemzetközi felmérés keretében a környezetvédő szervezet szakértői egy paradicsommintában találták meg a procimidon nevű hatóanyagot, melyet az unióban 2007-ben betiltottak és a felhasználási türelmi idő 2009-ben járt le. A gombaölő szer az USA Környezetvédelmi Hivatala (EPA) szerint emberben lehetséges rákkeltő, míg az EU a hormonális hatású anyagok listáján szerepelteti a vegyületet.

A hivatalos hatósági vizsgálatok során is a minták 2–3 százalékában találunk a határérték felett szennyezett termékeket, melyek listája a Vidékfejlesztési Minisztérium honlapján elérhető: www.fvm.hu/main.php?folderID=2330.

Azonban a vizsgálataink és a hivatalos vizsgálatok szerint is a hazai eredetű termékek kevésbé szennyezettek, mint az importból származó zöldségek és gyümölcsök.

6. A KAMPÁNYBAN RÉSZTVEVŐ CIVIL SZERVEZETEK

Az Egészség- és Környezetvédő Szövetség (Health and Environment Alliance, HEAL) célja felhívni a figyelmet arra, hogy a környezet védelme hozzájárul az egészségi állapotunk javulásához. Ily módon lehetőséget teremt az állampolgárok és egészségügyi szakértők szempontjainak megfelelőbb képviselésére a környezetvédelemmel és az egészségüggyel kapcsolatos európai döntéshozatal során. Több mint 60 tagszervezetük között olyan egészségügyi és környezetvédő csoportok találhatóak, amelyek a betegek, a nők és helyi lakosok érdekeit védik. A tagjaik között lévő európai és nemzetközi szervezetek kiváló teljesítményt nyújtanak az európai uniós viták és döntéshozatali eljárások során az egyre növekvő számú nyilvános és szakértői megbeszéléseken. (www.env-health.org)

Örömmel veszik a tájékoztatást más civil szervezetek növényvédő szerek és egészségvédelem területén végzett tevékenységeiről. Ha csatlakozni szeretne a kampányhoz, azt angol nyelven az info@env-health.org email címen teheti meg.

A kampányban a Levegő Munkacsoport a magyar partner. A környezetvédő szervezet már évek óta foglalkozik a növényvédő szerek kockázatainak csökkentésével. A www.levego.hu honlapon számos a témával foglalkozó cikk és kiadvány érhető el magyar nyelven.

A Levegő Munkacsoport az uniós növényvédőszer- és biocid-jogszabályok során együttműködött a Növényvédőszer Akcióhálózat Európai Tagozatával (Pesticide Action Network, PAN Europe). A PAN 1982-ben alakult azzal a céllal, hogy kiszorítsa a káros, veszélyes növényvédő szereket és helyette fenntartható, alternatív módszereket és anyagokat javasoljon a növényvédelemben. Jelenleg a világ öt kontinensén 90 országban 600 tagszervezettel működik. A biocidokkal foglalkozó munkánkat a PAN Németország és a Sigrid Rausing Trust támogatja. www.pan-europe.info, www.pan-germany.org/

Torkig vagyunk a permetszerekkel

Írta: Pál János, Simon Gergely

Címlapterv, technikai szerkesztő:

Susánszky Ferenc

Kiadja a Levegő Munkacsoport, 2010

Felelős kiadó: Lukács András

Levegő Munkacsoport

Levegő Munkacsoport

1465 Budapest, Pf. 1676

Telefon: 411-0509, 411-0510

Fax: 266-0150

E-posta: levego@levego.hu

Honlap: www.levego.hu

Készült a Sigrud Rausing Trust és a Növényvédelmi Akcióhálózat német tagcsoportjának (PAN Germany) támogatásával.

WWW.ENV-HEALTH.ORG

A Health and Environment Alliance (HEAL) és a Levegő Munkacsoport hálósan köszöni a holland Lakásügyi, Vidékfejlesztési és Környezetvédelmi Minisztérium (Ministry for Housing, Regional Development and the Environment (VROM) of the Netherlands) civil szervezeti és környezetvédelmi alapjának pénzügyi támogatását, mely lehetővé tette a kiadvány elkészítését és a Sick of Pesticides kampány további elemeinek megvalósítását. A kiadványban leírt vélemény nem feltétlenül tükrözi a támogatók hivatalos álláspontját.

Franciaországban 2010 januárjában tartotta első értekezletét az a hálózat, melynek tagjai a növényvédő szerek miatt szenvedtek egészségkárosodást. A szervezet célja, hogy a tagok megoszthassák tapasztalataikat és felhívják a figyelmet a jelenlegi helyzetre.

A szervezetet a jövő nemzedékek jogaiért küzdő francia mozgalom (MDRFG) és a HEAL Torkig vagyunk a permetszerekkel kampánya támogatja. www.victimtimes-pesticides.org/

A Torkig vagyunk a vegyszerekkel kampány nemzetközi honlapja:

www.pesticidescancer.eu

